

(https://dsocdn.akamaized.net/Assets/Images_Upload/2016/12/01/34f6ef20b70c-11e6-93b5-d201boaodcbe.jpg?width=1152&format=jpg)

Zo werd de Grote Beer in 1824 voorgesteld. De ster aan het eind van zijn staart, Benetnasch, heet voortaan Alkaid.

RUIM TWEEHONDERD STERREN KREGEN DIT JAAR EEN OFFICIËLE NAAM

Meer helderheid aan de sterrenhemel

Een ster kopen en noemen naar uw geliefde? Gaat niet. Een werkgroep heeft voor ruim tweehonderd sterren een officiële naam gekozen – bijna allemaal namen die al eeuwen meegaan. LOTTE ALSTEENS

Driekoningen

Kruisje voor zeemannen

Een snode Italiaan

Tot voor kort hadden slechts veertien sterren een officiële naam, maar de Internationale Astronomische Unie (IAU) richtte eerder dit jaar de ‘werkgroep voor sterrennamen’ op en die heeft vorige week een lijst (https://www.iau.org/public/themes/naming_stars/) met 227 erkende namen gepubliceerd.

Sadalmelik, Aspidiske, Azelfafage, Zubenelgenubi... Hebben de heren en dame in de werkgroep zich laten gaan? ‘We hebben die namen niet zelf uitgevonden, creatief zijn was niet de bedoeling’, zegt de Nederlandse astronoom Robert H. van Gent (Universiteit van Utrecht), die in de werkgroep zetelt. ‘We hebben voor namen gekozen die al lang geleden verschenen in atlanten, catalogi, sterrenkaarten en hemelgloben. Maar vaak dook er een verschillende spelling op, of kregen sommige sterren in verschillende culturen een verschillende naam. Het is aan ons om klaarheid te scheppen. Niet voor álle sterren, dat gaat niet, maar voor de helderste sterren die we kunnen zien.’

Het is nu definitief Betelgeuse, en niet Betelgeuze, Betelguex of Beteiguex. Alpha Centauri, bekend als een van de sterren die het dichtst bij de aarde staan (en in feite bestaande uit twee sterren die je met het blote oog niet kan onderscheiden), heet nu officieel Rigil Kentaurus, Arabisch voor ‘voet van de Centaur’ (een sterrenbeeld).

Fonetisch

‘Vaak dook er een verschillende spelling op, of kregen sterren in verschillende culturen een verschillende naam’

ROBERT H. VAN GENT
Astronoom

‘De meeste namen zijn Arabisch, en een deel is Romeins-Grieks’, aldus Van Gent. ‘In de 12de en 13de eeuw werden vele Arabische namen omgezet naar het Latijn, maar omdat vertalen niet altijd mogelijk was, is die omzetting vooral fonetisch gebeurd.’

Moderne namen zitten er niet bij. ‘Er zijn bedrijven, vooral dan in de VS, die sterren te koop aanbieden. Na betaling krijg je dan een mooi document met de naam die je gegeven hebt. Leuk, maar denk niet dat jouw naam dan gebruikt zal worden door sterrenkundigen’, waarschuwt Van Gent. ‘Met een officiële lijst hopen we ook duidelijk te maken dat zulke praktijken niet wetenschappelijk zijn.’

Volgens Van Gent zal de lijst nog een beetje worden uitgebreid, en zal de IAU ook verklaringen voor de namen publiceren.

(https://dsocdn.akamaized.net/Assets/Images_Upload/2016/12/01/f8122b70b-11e6-93b5-d201boa0dcbe.jpg?width=1152&format=jpg)

Driekoningen

Ook in het Nederlandse taalgebied werden sterrennamen verzonnen en ook echt gebruikt. De jager die te ontwaren is in het sterrenbeeld Orion draagt een gordel, bestaande uit drie sterren. Die worden over het algemeen ‘gordelsterren’ genoemd, maar in onze streken staan ze bekend als Driekoningen. Orion is dan ook in de periode van Driekoningen goed te zien. ‘Het staat zo geschreven op oude Nederlandse hemelkaarten en ze werden later ook in het Engels *Three kings* genoemd. Maar in onze lijst hebben lokale populaire namen het niet gehaald’, zegt Van Gent. De Driekoningen worden gewoon, afzonderlijk, bij hun Arabische namen genoemd: Alnitak, Alnilam en Mintaka. (*loa*)

Kruisje voor zeemannen

Acrux en Gacrux behoren tot de ‘nieuwste’ namen van het lot. Ze vormen met twee andere sterren het sterrenbeeld Zuiderkruis – vandaar crux, Latijn voor kruis. ‘Dat sterrenbeeld raakte pas rond 1500 bekend. Het is heel klein maar was wel belangrijk, met name voor zeelieden die, ten zuiden van de evenaar, het zuiden wilden vinden’, zegt Van Gent. ‘De namen Acrux en Gacrux doken pas een vijftigtal jaar geleden op in navigatielijsten. De A staat voor alfa en de Ga voor gamma, de gebruikelijke aanduiding voor de helderste en de op twee na helderste ster van een sterrenbeeld. De tweede helderste van Zuiderkruis heet overigens Mimosa, de reden daarvoor is onbekend.’ (*loa*)

Een snode Italiaan

De sterren Sualocin en Rotanev, deel van het sterrenbeeld Dolfijn, klinken Arabisch noch Latijn of Grieks. De namen doken voor het eerst op in een Italiaanse sterrencatalogus die in 1814 gepubliceerd werd. Het duurde dertig jaar vooraleer iemand achterhaalde waar de namen vandaan kwamen.

In Palermo, waar de catalogus samengesteld werd, werkte de astronoom Niccolò Cacciatore, zo ontdekte de Britse geestelijke Thomas William Webb. Vertaal dat naar het Latijn, en je krijgt de naam Nicolaus Venator (Nicolas Jager). Draai die namen om en voilà, Sualocin en Rotanev. ‘We geven sterren normaal geen namen van mensen, maar dit is een uitzondering. Tegen de tijd dat de betekenis achterhaald werd, hadden andere astronomen de naam al overgenomen en verspreid’, vertelt Van Gent. (loa)

LOTTE ALSTEENS

Lotte Alsteens is redactrice binnenland bij De Standaard.

Meer artikels van Lotte Alsteens » (<http://www.standaard.be/auteur/lotte-alsteens>)

LEES MEER

28/11/2016 | Roos (http://www.standaard.be/cnt/dmf20161127_02594621)

18/11/2016 | Rondste ster ooit gevonden
(http://www.standaard.be/cnt/dmf20161117_02577946)

16/11/2016 | Hoe leert een kind taal te gebruiken?
(http://www.standaard.be/cnt/dmf20161115_02574271)

15/11/2016 | In de waan van een supermaan
(http://www.standaard.be/cnt/dmf20161114_02572155)

07/11/2016 | F*ck! Vrouwen vloeken meer dan mannen
(http://www.standaard.be/cnt/dmf20161106_02558636)
